

Intervju ambasadora Briana Aggelera šefa Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Federalna novinska agencija FENA
25. august 2023. godine

1. Još jedan femicid počinjen ovog mjeseca u BiH je dokaz rastućeg trenda ubijanja žena od strane njihovih partnera. Kakav je stav Misije OSCE-a u vezi sa takvim zabrinjavajućim trendom i koji su njegovi uzroci?

Na početku želim da izrazim svoje najdublje saučešće porodicama žrtava tragičnih ubistava u Gradačcu i Živinicama. Također, veoma sam ožalošćen zbog pokušaja femicida u Bijeljini. Duboko su me potresli sama brutalnost i užas tih zločina. Kao otac, ne mogu a da ne osjetim duboku empatiju za roditelje i članove porodica koji osjećaju nezamislivu bol u ovom teškom vremenu.

Nevjerovatno je da nas često tek užasni događaji poput ovih prodrmaju i pokrenu na diskusiju i djelovanje. Godinama su brojne studije iznosile alarmantne podatke u vezi sa ovim pitanjem.

[OSCE-ovo istraživanje o dobrobiti i sigurnosti žena iz 2018. godine](#) je provedeno u sedam država članica OSCE-a, pri čemu je u istraživanju učestvovalo više od 15.000 žena, uključujući više od 2.300 žena u Bosni i Hercegovini. Rezultati istraživanja za BiH ukazuju na to da je 48 procenata žena u BiH iskusilo neki oblik nasilja od svoje petnaeste godine. Najčešći oblik je predstavljalo psihološko nasilje koje je počinio intimni partner (36 procenata žena pogođenih nasiljem), uz tek nešto manje slučajeva seksualnog uznemiravanja (28 procenata). Otprilike tek u svakom dvadesetom slučaju nasilja od strane sadašnjeg partnera je žrtva sama kontaktirala policiju. Oklijevanje žrtava da podnesu prijavu ukazuje na nepovjerenje u javne institucije, naročito u policiju. To takođe može biti povezano sa već prisutnom pogrešnom percepcijom prirode nasilja u porodici i sa sposobnošću da same sebe spoznaju kao žrtvu koja zaslužuje podršku, pošto se skoro 25 procenata žena slaže da je nasilje u porodici privatna stvar i trebalo bi se rješavati unutar porodice.

To su alarmantni podaci sa kojima kontinuirano upoznajemo nadležne vlasti, uz predložene preporuke za djelovanje. Nažalost, bez obzira na određeno unapređenje nekih pravnih okvira, naročito u RS-u, čini se da se situacija pogoršava, pri čemu sve više žena strahuje za svoju sigurnost i živote. Ponavljani propusti organa za provođenje zakona i pravosuđa da ih zaštite rezultirali su velikim nepovjerenjem u te institucije.

Nažalost, ono čemu i dalje svjedočimo je da najsmrtonosniji slučajevi nasilja u porodici, nasilja od strane intimnih partnera i rodno zasnovanog nasilja uključuju upotrebu vatrenog oružja. S obzirom na to da broj komada vatrenog oružja u posjedu građana BiH raste od 2020. godine, krajnje je vrijeme da BiH pooštri odredbe o kontroli naoružanja. Ovaj trenutak, upravo sada, je ključan i zahtijeva djelovanje koje daje vidljive, konkretne rezultate.

2. Mnoga pitanja su otvorena nakon slučaja u Gradačcu o odgovornosti prema žrtvama, kao i pitanja o povjerenju između institucija. Smatra li Misija OSCE-a da je sistem zakazao i šta je, u skladu sa međunarodnim standardima, trebalo uraditi?

Naš fokus mora biti na sprečavanju patnje i nasilja prije nego što se to dogodi, a odgovor policije i pravosuđa mora biti takav da se na svrsishodan način bore protiv nekažnjivosti.

Nečuveni zločini počinjeni u Gradačcu, Živinicama i Bijeljini su otkrili da postoje mnoge oblasti koje izazivaju zabrinutost i, nažalost, još jednom ukazali na to da postoji mnogo prostora za poboljšanje, od institucionalnog odgovora na rodno zasnovano nasilje, preko kontrole vatrenog oružja, važnosti odgovornog izvještavanja do potrebe za daljim napredovanjem sa ciljem ukidanja rodne diskriminacije.

Ono što nam pokazuje dugogodišnji monitoring koji provodi Misija, je nedostatak razumijevanja od strane nadležnih vlasti o tome kakva je istinska priroda i uticaj nasilja u porodici što, kao što vidimo, predstavlja značajan nedostatak u institucionalnom odgovoru na rodno zasnovano nasilje, uključujući nasilje u porodici i femicid.

Na svaki prijavljeni slučaj nasilja u porodici potrebno je odgovoriti hitnim, koordiniranim i pravovremenim djelovanjem policije, pravosuđa i centara za socijalni rad. Procesuiranje predmeta nasilja u porodici ne smije biti zasnovano isključivo na svjedočenju žrtava niti biti uslovljeno njihovom voljom da svjedoče. Prilikom prijavljivanja nasilja u porodici, žrtvama treba garantovati sigurnost, anonimnost i institucionalnu zaštitu. Taj proces treba takođe osigurati da žrtve i njihove porodice ne budu retraumatizovane, što zahtijeva od policije i pravosuđa da budu u dovoljnoj mjeri obučeni i da budu svjesni posljedica rodno zasnovanog nasilja.

Stoga pozdravljamo hitnu istragu u vezi sa potencijalnim nedostacima u institucionalnom odgovoru na nasilje u porodici koja je uslijedila nakon ovih djela. Pozivamo nadležne vlasti na svim nivoima da revidiraju nedjelotvorni sistem zaštite od nasilja u porodici i da istupe sa administrativnim i zakonodavnim prijedlozima o tome kako na bolji način zaštititi žene od nasilja u porodici.

3. OSCE je mnogo radio na unapređenju pravosuđa u Bosni i Hercegovini u poslijeratnim godinama. Smatrate li da taj posao još nije završen i koje je zakonske i opšte promjene bilo potrebno provesti da bi se osiguralo da se takvi slučajevi ne ponove?

Kao konkretne mjere koje bi trebalo odmah poduzeti, a vezano za ove strašne tragedije koje su pogodile cijelu zemlju, predlažemo sljedeće:

1. Odmah ponovo pokrenuti proceduru usvajanja nacrtu amandmana na Krivični zakon FBiH, u vezi sa provedbom Istanbulske konvencije i Nacrta zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH.
2. Odmah pokrenuti proces revidiranja i ažuriranja - ili, po potrebi, izrade i usvajanja – standardnih operativnih procedura kojima se reguliše odgovor policije na slučajeve nasilja u porodici, uključujući hitnu obaveznu zapljene vatrenog oružja od počinioca i članova domaćinstva nakon prijave nasilja u porodici.

3. Odmah pokrenuti proceduru uvođenja obavezne početne i kontinuirane sveobuhvatne obuke u vezi sa odgovorom na nasilje u porodici u nastavni plan i program Policijske akademije FBiH za obuku policijskih kadeta i ovlaštenih službenih lica.
4. Odmah pokrenuti proceduru uvođenja obavezne obuke sudija i tužilaca na temu nasilja u porodici i srodnih krivičnih djela, kao i pravilne provedbe Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.
5. Odmah poštriti kontrolu vatrenog oružja putem izmjena i dopuna zakonodavstva koje se odnosi na vlasništvo i posjedovanje vatrenog oružja, u skladu sa relevantnim evropskim i međunarodnim standardima. Građane treba podstaći da policiji predaju vatreno oružje u svrhu njegovog uništenja.

4. Rodno-zasnovano nasilje je dugogodišnji problem, koji ostaje prisutan, bez obzira na kampanje u cilju osnaživanja žena i obrazovanje. Šta BiH mora uraditi da bi se ozbiljnije suočila sa rješavanjem ovog problema?

Rješavanje problema rodno-zasnovanog nasilja zahtijeva multidisciplinarni pristup. Apelujemo da BiH nastavi raditi na usklađivanju sistema odgovora i usluga sa standardima propisanim Istanbulsom konvencijom koju je ratifikovala, pa je prema tome mora i primjenjivati. Ovo je kolektivni poduhvat koji zahtijeva ne samo reformu na nivou radne politike, zakonodavnu i institucionalnu reformu, već i promjenu društvenih vrijednosti i normi.

Tačno je i to da BiH treba poboljšati svoje obrazovne programe, koji će ne samo omogućiti osnaživanje žena, već i promovirati vrijednosti poštovanja, empatije i rodne ravnopravnosti te osuđivati nasilje. U cilju osporavanja štetnih rodni stereotipa i promoviranja zdravih odnosa, potrebno je osmisliti i provoditi sveobuhvatne kampanje informiranja javnosti te na taj način njegovati kulturu uzajamnog poštovanja od najranijeg uzrasta. Muškarci, mladići i dječaci moraju učestvovati u ovim inicijativama, kao saveznici u borbi protiv rodno-zasnovanog nasilja.

Potrebno je pokrenuti i provesti zakonodavne reforme, u cilju pružanja snažnije zaštite od rodno-zasnovanog nasilja. To podrazumijeva propisivanje strožih kazni za počinioce, ubrzani tok sudskog postupka i otklanjanje pravnih praznina koje dovode do nekažnjavanja. Bosna i Hercegovina ima veoma blagu kaznenu politiku u predmetima nasilja u porodici. Uspostava i jačanje dostupnih i dobro opremljenih službi podrške za preživjele žrtve rodno-zasnovanog nasilja također ima veliki značaj. Preživjele žrtve nasilja i osobe izložene riziku trebaju imati pristup zaštiti, kao i pristup opštim i specijalističkim uslugama. To podrazumijeva ne samo skloništa, već i krizne centre za žrtve silovanja te medicinsku, psihološku, ekonomsku i pravnu podršku, prilagođenu njihovim potrebama.

Trenutno postoji osam sigurnih kuća, tri u RS i pet u FBiH, kojima upravljaju nevladine organizacije, nekoliko sigurnih prostora i dvije SOS linije za pomoć su na raspolaganju

žrtvama, prije svega, nasilja u porodici. One su konstantno nedovoljno finansirane i trebalo bi da dobiju snažniju i redovnijiu podršku države.

Također, od velikog su značaja obuke pripadnika policije i nosilaca pravosudnih funkcija o postupanju u predmetima rodno-zasnovanog nasilja efikasno i s razumijevanjem, primjenom rodno-osjetljivog pristupa kojim se u središte stavlja žrtva. Policija i pravosuđe moraju pružiti stručniji i efikasniji odgovor na rodno-zasnovano nasilje, te time doprinijeti većoj sigurnosti zajednica i boljoj podršci preživjelima. Na taj način, preživjele osobe dobit će potrebnu podršku, a počinioci će odgovarati za svoja djela.

6. Koje aktivnosti planira poduzeti OSCE u vezi sa slučajem u Gradačcu, ali i u okviru širih inicijativa u cilju prevencije rodno-zasnovanog nasilja u Bosni i Hercegovini?

Misija OSCE-a u BiH nastaviti će pružati podršku nadležnim institucijama u BiH u jačanju odgovora institucija na sve oblike rodno-zasnovanog nasilja, uz stavljanje preživjele osobe na prvo mjesto.

Konkretno, planiramo raditi sa nadležnim institucijama Tuzlanskog kantona i Opštine Gradačac te ponovno izraziti naše opredjeljenje i spremnost na pružanje podrške svim ozbiljnim pokušajima rješavanja problema nasilja u porodici na sveobuhvatan način, uz istovremeno zalaganje za razvoj i primjenu mjera prevencije.

Pozvali smo sve nadležne institucije za provođenje zakona na sastanak gdje se nadamo da ćemo dogovoriti provedbu akcionog plana u cilju boljeg procesuiranja predmeta nasilja u porodici. Misija će nastaviti pružati podršku nadležnim ministarstvima unutrašnjih poslova u izradi obaveznih programa obuke na temu rodno-osjetljivog rada policije u predmetima rodno-zasnovanog nasilja, koja će biti namijenjena policijskim kadetima, ali i radno angažovanim službenicima policije. Pružit ćemo podršku lokalnim zajednicama u primjeni koordiniranog odgovora institucija na predmete nasilja u porodici.

Misija će nastaviti pružati podršku Ministarstvu rada i socijalne politike FBiH u izradi konačne verzije programa osposobljavanja socijalnih radnika na temu nasilja u porodici. Svrha ovog programa je osposobljavanje socijalnih radnika potrebnim znanjima i vještinama, u cilju njihovog efikasnijeg doprinosa borbi protiv nasilja u porodici.

Nastavit ćemo pratiti postupke u predmetima nasilja u porodici, u skladu sa postojećom praksom, u okviru sveobuhvatnog Programa praćenja sudskih postupaka koji provodi naša Misija, primjenjujući metodologiju Misije kojom se žrtva stavlja na prvo mjesto, a naš izvještaj pod naslovom „Glasovi preživjelih“, koji je u izradi, zabilježit će iskustva onih koji su pokušali pronaći odgovor na nasilje u porodici u sistemu krivičnog pravosuđa te ukazati na uočene sistemske manjkavosti. Također ćemo pratiti tok svih ostalih postupaka proisteklih iz nedavnih tragičnih događaja.

Svoje aktivnosti koordiniramo sa Ministarstvom sigurnosti BiH i UNDP-om, u cilju pružanja podrške BiH u predstojećoj provedbi kampanje čiji je cilj davanje poticaja građanima da dobrovoljno predaju vatreno oružje, municiju i eksplozivna sredstva – po uzoru na nedavno realizirane inicijative u Srbiji i Sjevernoj Makedoniji. Naša mreža terenskih ureda daje nam mogućnost da dopremo do najvažnijih ciljnih grupa – lovačkih društava i udruženja veterana.

Također planiramo ponovno pokrenuti kampanju u cilju upoznavanja javnosti sa servisima namijenjenim osobama koje su preživjele nasilje.

Želimo iskoristiti ovu priliku da podsjetimo sve žrtve rodno-zasnovanog nasilja da BiH ima dvije SOS linije za pomoć koje su besplatne i spremne da prime poziv.

Za više informacija, nazovite broj 1265 u Federaciji Bosne i Hercegovine i 1264 u Republici Srpskoj. Pozivom ćete dobiti inicijalnu psihološku i socijalnu podršku, uz mogućnost da ostanete anonimni i bez obaveze da svoj slučaj prijavite nadležnim organima. Ukoliko želite prijaviti nasilje, obratite se policiji pozivom na broj: 122. Nastavit ćemo se, zajedno sa ostalim međunarodnim partnerima, maksimalno zalagati za prioritarno rješavanje ovog ozbiljnog problema i pružanje pomoći Bosni i Hercegovini u usvajanju mjera potrebnih za prevenciju ovakvih slučajeva u budućnosti.